

ПРИЧИНИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ І ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ В ПРАКТИЦІ РОБОТИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Девіантна поведінка учнів може мати багато різних причин. Найбільш поширені серед них сімейні негаразди та психологічні проблеми. У практиці роботи вчителя надзвичайно актуальним є питання вивчення причин такої поведінки учнів та їх усунення.

Ключові слова: девіантна поведінка, учні, вчитель.

Students' deviant behavior can have many different causes. The most common among them are family troubles and psychological problems. In the practice of a teacher's work, the question of studying the causes of such behavior of students and their elimination is extremely relevant.

Key words: deviant behavior, students, teacher.

Вступ. Девіантна поведінка – це поведінка, що відхиляється від прийнятих у суспільстві ціннісно-нормативних стандартів. Девіантна поведінка учнів може мати багато причин, іноді це можуть бути складні соціальні, емоційні та психологічні проблеми, які впливають на поведінку дитини в школі. Працюючи з учнями з девіантною поведінкою, необхідно розуміти, що кожен учень унікальний і має свої власні потреби та проблеми. Однак деякі загальні підходи можуть допомогти вчителю працювати з цією категорією учнів [1, 2].

Метою дослідження є виявити причини девіантної поведінки учнів та запропонувати шляхи їх усунення. Для цього нами було поставлено наступні завдання: проаналізувати сутність поняття та сучасний стан досліджуваної проблеми у сучасній психолого-педагогічній літературі; з'ясувати фактори, причини формування девіантної поведінки; види та форми прояву девіантної поведінки у дітей підліткового віку; розглянути шляхи дослідження девіантної поведінки та визначити доцільність їх застосування в практиці роботи сучасного вчителя; виявити прояви девіантної поведінки в учнів 7-го класу та запропонувати шляхи усунення причин їх виникнення.

Виклад основного матеріалу. Виділяють наступні групи причин девіантності (важковихованості): соціальні причини: місце проживання (чим більше місто, тим вище рівень злочинності); шкільні причини: часта зміна вчителів, конфлікти між учителями, неуспіх дитини в навчанні, відкидання однокласниками, зловживання санкціями, «приклеювання ярликів», характер самої школи й ін. причини; сімейні причини: багатодітні родини; низький матеріальний рівень родини; родини з неправильним типом виховання; злочинні родини; родини, що розпалися чи розпадаються; елітарні родини; біологічні причини (перекручена біологічна потреба (наприклад, потреба в алкоголі та наркотиках) нерівномірне статеве дозрівання (випередження (акселерація), затримка (ретардація)); психологічні причини: втрата сенсу життя; внутрішній конфлікт; дефізивні риси характеру (боязкість, сором'язливість); поведінка, що відхиляється, – як спосіб самоствердження.

Можна також виділити основні фактори, що обумовлюють девіантну поведінку людей підліткового і юнацького віку:

1. Біологічні фактори – виражаються в існуванні несприятливих фізіологічних або анатомічних особливостей організму дитини, що утруднюють його соціальну адаптацію. До них відносяться:

- генетичні, які передаються у спадок. Це можуть бути порушення розумового розвитку, дефекти слуху і зору, тілесні вади, пошкодження нервової системи.

- психофізіологічні – пов'язані зі впливом на організм людини психофізіологічних навантажень, конфліктних ситуацій, хімічного складу навколишнього середовища, нових видів енергії, що призводять до різних соматичним, алергічних, токсичних захворювань;

- фізіологічні, які включають у себе дефекти мови, зовнішню непривабливість, недоліки конституційно-соматичного складу людини, які в більшості випадків викликають негативне ставлення з боку оточуючих, що призводить до спотворення системи міжособистісних відносин людини в середовищі його однолітків, колективі.

2. Психологічні фактори, серед яких є наявність у дитини психопатології або акцентуації (надмірне посилення) окремих рис характеру.

3. Соціально-педагогічні чинники – виражаються в дефектах шкільного, сімейного або громадського виховання, в основі яких лежать статеві та індивідуальні особливості розвитку дітей

4. Соціально-економічні фактори – включають соціальну нерівність, розшарування суспільства на багатих і бідних, зубожіння значної маси населення, обмеження соціально прийнятних способів отримання гідного заробітку, безробіття, інфляцію і, як наслідок, до соціальної напруженості. Але більш детально даний чинник був розглянутий трохи вище.

5. Морально-етичні фактори – проявляються, з одного боку, в низькому морально-етичному рівні сучасного суспільства, руйнуванні цінностей, в першу чергу духовних.

До основних форм прояву девіантної поведінки відносять наступні: агресивна поведінка, аморальна поведінка, розлади потягів, комунікативні девіації, неестетична поведінка. Значне число соціальних відхилень відіграє деструктивну роль у розвитку суспільства, тому важливою задачею педагогів є вчасно розпізнавати учнів з відхиленнями у поведінці, зокрема, проводити діагностичні дослідження, такі як: бесіди, анкетування, карта спостережень, та здійснювати профілактичні заходи, що спрямовані на виявлення і виправлення умов, які сприяють проявам девіантної поведінки; створення передумов попередження відхилень у поведінці, зокрема, через пропаганду здорового способу життя; створення сприятливого соціально-психологічного клімату в мікросоціальному оточенні дитини; створення можливостей для самореалізації особистості у суспільстві тощо.

Девіантна поведінка учнів може мати багато причин, іноді це можуть бути складні соціальні, емоційні та психологічні проблеми, які впливають на їхню поведінку в школі. Отже поведінка з відхиленням є одним із проявів соціальної дезадаптації – порушення процесу активного пристосування індивіда до умов соціального середовища засобами взаємодії та спілкування за хибного або недостатньо розвинутого уявлення людини про себе та свої соціальні зв'язки й міжособисті контакти.

Одним із важливих напрямів діяльності педагога є профілактика негативних форм девіантної поведінки молодого підростаючого покоління. Метою соціально-педагогічної профілактики є успішна соціалізація підлітків на основі усунення негативних факторів, які сприяють формуванню їх девіантної поведінки. В нашому розумінні, педагог є з'єднувальною ланкою між адміністрацією школи, шкільним психологом, учнями та батьками. Йому належить роль організації соціально-педагогічної профілактичної роботи, соціально-педагогічної просвіти батьків та роботи з громадськістю [3, 5]. Також необхідно зважати на напрямок роботи вчителя до пропагування здорового способу життя [4]. Виділено такі форми співпраці його з іншими суб'єктами профілактики: консультації, що проводяться на підставі даних діагностики як окремих підлітків, так і класу в цілому; проведення практикумів з підлітками та їх батьками, де обговорюють питання етичного розвитку підлітків, важковиховуваності, девіантної поведінки, їх причини та шляхи попередження; семінари для підлітків, батьків, педагогів школи; спільне проведення батьківських зборів; колективний аналіз інформації, отриманої фахівцями та класним керівником; проведення спільних заходів для підлітків тощо.

Висновки. Соціально-педагогічна робота вчителя, направлена на профілактику девіантної поведінки – це комплекс соціальних, педагогічних (навчально-виховних), медико-психологічних і правових заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин (умов), які сприяють поширенню девіантної поведінки в підлітковому середовищі, та сприяють формуванню мотивації до здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Бадьора С. М. Девіантна поведінка як об'єкт педагогічних спостережень. Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Луганськ. 2007. Випуск 4 (23). С. 27-34.
2. Гошовська Д. Т. «Психологія девіантної поведінки»: методичні рекомендації до практичних занять. Луцьк, 2013. 69 с.
3. Мехед О. Б. Питання соціалізації молоді в контексті змісту соціально-педагогічної діяльності майбутніх учителів біології та основ здоров'я. *Біологічні дослідження – 2022: збірник наукових праць*. Житомир : ПП «Євро-Волинь», 2022. С. 275-276.
4. Мехед О. Б., Мехед Д. Б., Рябченко С. В. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою популяризації здорового способу життя. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 16 (172). Чернігів : НУЧК, 2022. С. 174-178.
5. Мехед О. Б., Рябченко С. В., Гарига М. М. Основні компоненти соціально-педагогічної діяльності вчителя біології та основ здоров'я. *Витоки педагогічної майстерності*, 2021. Випуск 27. С. 176-180.